

dentia, et industria ex parte Dei, quod a divina bonitate plane videtur alienum. Quæ ratio etiam nunc in viatoribus habet non parvam vim, ut in sequenti libro latius dicam.

8. *Secundo confirmatur, oppositum fundamentum destruendo. — Evasio. — Prima confutatio.* — Atque hæc assertio magis confirmabitur respondendo ad fundamentum contrariæ sententiæ. Negamus enim privationem cogitationis congruæ esse pœnam inflictam et impositam propter originale peccatum. Aliud enim est, peccatum illud de se potuisse esse dignum illo nocimento; aliud vero est de facto esse pœnam inflictam seu designatam pro illa culpa. Nam primum solum dicit potentiam, quæ latius patet, et fortasse totum id cadit sub gravitatem peccati originalis, quæ illud solum constituit capax talis pœnæ. Secundum autem dicit actum, scilicet, quod de facto omnis homo incurrat talem pœnam, nisi propter Christum remittatur: et hoc censeo esse falsum, et sine fundamento assertum, et alienum a recto ordine providentiæ Dei, ut probavi. Unde multo magis falsum censeo, quod in probatione dicitur, hominem, ex vi peccati originalis, nasci in termino damnationis, nisi per Christum eripiatur: nascitur enim in reatu damnationis, non in proprio statu seu termino; nec per redemptionem Christi liberantur homines a termino damnationis, si jam in illo sunt constituti, sed liberantur a reatu, et a via qua ad talem terminum pervenitur. Quod si propositio non sit absoluta, sed tantum conditionalis, scilicet, quod homines ex vi peccati originalis constituerentur in termino damnationis, nisi per Christum redimerentur, dicimus imprimis hoc parum referre ad causam, quia per illam conditionalem non explicatur præsens providentia, sed quæ fuisset, si aliter res instituerentur. De facto ergo homo lapsus non nascitur in termino damnationis, sed in statu viæ, et ideo ex vi peccati originalis non incurrit illam pœnam, quæ magis pertinet ad terminum ultimum rigorosæ damnationis, quam ad statum viæ.

9. *Secunda confutatio evasionis.* — Deinde, dico assertionem illam conditionalem non posse nisi divinando affirmari, nullo enim fundamento nititur. Nam, licet Deus decrevisset non redimere homines per Christum, posset illos, licet lapsos, creare in statu viæ, et non in termino damnationis, et providere illis aliud genus remedii, quo possent ab illo statu liberari. Et licet nullum daret medium ad expellendum originale peccatum, et recuperandum

statum gratiæ, posset illos in hoc mundo multiplicare, et conservare; et secundum naturam viverent, et tunc non negaret illis concursum ad bene operandum, vel congrue de honesta operatione cogitandum. Neque hoc esset contra reatum originalis peccati, neque aliquam remissionem pœnæ illi debitæ contineret, ut in infantibus decedentibus in peccato originali explicavi, et ad sapientiam et bonitatem Dei pertinere ostendi. Unde ultimo addo, si mente cogitemus divinam institutionem et ordinationem circa humanum genus, ut conditum in Adamo in innocentia statu, sub tali lege et pacto, ut illum pro se et posteris conservare posset vel amittere, dicendum esse, ante absolutam præscientiam peccati Adami, et ex vi illius providentiæ et institutionis, nihil decrevisse Deum circa modum puniendi genus humanum si in parente suo cecidisset, præter id quod in Genesi legimus: *In quocumque die comederis ex eo, morte morieris*; sub qua pœna includitur privatio justitiæ originalis quoad omnes immunitates ejus, et felicitatis status, ac loci quem tunc homo possidebat, ut rei probavit eventus. Quidquid autem ultra hoc dicitur de pœna definitiva, et statuta ratione illius lapsus, gratis et sine fundamento dicitur.

10. *Signis rationis explicatur posita doctrina.* — Ex quo ulterius ad hoc magis explicandum, distinguere possumus in mente et providentia divina circa genus humanum quemdam veluti ordinem per signa rationis, ut est frequens apud theologos. Prius enim, secundum rationem, intelligimus voluisse Deum creare homines in primo parente cum talibus donis, tali pacto, et præcepto, sub promissione, et comminatione conditionali, si perseverasset, vel caderet, et neutrum horum intelligitur prævisum absolute ante illud decretum, etiamsi sub conditione prævideretur. In secundo ergo signo, intelligimus præscientiam peccati, et in tertio decretum redemptionis. Dico ergo in illo primo signo nondum disposuisse Deum de hominibus, si in statum peccati inciderent, quod procreandi essent in statu termini, seu damnationis desperatæ et ultimæ; sed vel statuisse potius ut procrearentur viatores, vel saltem pro illo signo neutrum statuisse. Quod enim in illo signo non decreverit Deus ut, si homines caderent, eo ipso nascerentur in termino damnationis, certissimum est. Nam si esset id decretum, non potuisset mutari; at de facto non ita creantur; ergo non fuit contrarium dispositum, seu positive decretum in illo signo; ergo necessario

dicendum est, vel in illo signo nihil de hoc decrevisse Deum, vel, si quid decrevit, statuisse potius ut, non obstante peccato, crearentur homines viatores, licet de modo illis providendi pro tali statu nihil in illo signo definitum intelligamus usque ad decretum redemptionis.

11. *In omni eventu homines futuri erant viatores.* — Ex his autem duobus, verisimilius est statuisse jam Deum in illo signo, ut in omni eventu homines in hoc mundo pro aliquo tempore versarentur viatores, sive caderent, sive non; tum quia hoc est magis consentaneum conditioni humanæ naturæ, quæ non adhæret immobiliter suis electionibus, sed facile mutatur; tum quia in omni eventu, sive innocentia, sive lapsus, producendi erant homines via et ordine naturali, ut in hoc mundo crescerent et multiplicarentur, illique præessent, eoque fruarentur pro tempore consentaneo statui in quo permanerent. Ita enim futurum erat ex vi primi decreti, etiam in statu innocentia, si duraret; idem ergo cum proportionem credendum est fuisse decretum pro statu peccati originalis, si eveniret, quia est eadem ratio, et quia generalis ratio providentiæ divinæ circa totum universum id postulat.

12. *Ex allatis quid concludatur.* — Unde ulterius ex hoc discursu concludimus, quod, licet Deus post prævisum originale peccatum statuisset non redimere homines per Christum, vel omnino illos non restituere ad felicitatem supernaturalem, neque ad gratiam, nihilominus (quantum cogitari potest) non crearet illos destitutos debita et convenienti providentia naturali, neque hoc esset debitum originali peccato; sed potius illos relinqueret in hoc mundo tanquam viatores in ordine ad conservationem et propagationem naturæ, et ad comparandam in hoc mundo Dei cognitionem et virtutem, et consequenter ad obtinendum post mortem, saltem in anima separata, aliquem statum naturalem, vel felicem in suo ordine et gradu, vel saltem carentem speciali dolore, et pœna sensus, si nova peccata non committerent. Ergo ex vi talis providentiæ non privaret illos omni cogitatione honesta, nec obduraret illos, vel quasi obstinatos in malo illos crearet. Nam hoc nullo modo consentaneum est humanæ conditioni, neque est pœna imposita propter originale peccatum, nec divinæ providentiæ consentanea. Ergo nunc de facto quoad naturalia servat Deus cum homine illum providentiæ modum, ac subinde ex parte divinæ providentiæ naturalis ita potens est

homo lapsus in moralibus operibus, sicut esset in statu puræ naturæ.

13. *Ad Augustini et Fulgentii verba responsio.* — Neque contra hoc obstat aliquid locus ex Augustino citatus ex Proposit. 18 ad Romanos, nam post illa verba: *In nobis ante gratiam non est liberum arbitrium, ut non peccemus*, addit, *sed tantum ut peccare nolimus*, ubi desiderium aliquod, seu affectum non peccandi tribuit homini ante gratiam, licet efficaciam et potestatem non peccandi homo lapsus non habeat ante gratiam nec per illum affectum illam possit emereri. At ille affectus non peccandi honestus est, et ex cogitatione pravitatis peccati, vel honestatis virtutis procedit, et quando procedit, cogitatio talis congrua est; ergo intellexit Augustinus talem etiam cogitationem haberi posse ante gratiam. Quod autem Augustinus ait, ante gratiam non esse hominem lapsum liberum ad non peccandum, non ideo dictum est, quia homo nunc sit minus liber quam esset in puris naturalibus, sed quia est impotens, sine gratia, ad exequendam illam libertatem, non peccando simpliciter et omnino, quam impotentiam haberet homo, etiam in puris naturalibus; gratia vero dat hanc potestatem, et ideo dicitur quasi restituere illi libertatem. Ad Fulgentium autem, respondeo, loqui de facultate cogitandi ea quæ ad Deum pertinent, id est, quæ ad veram pietatem erga Deum, et sanctitatem spectant; talis enim cogitatio sine gratia haberi non potest. Signum autem hujus sensus est, tum quia non loquitur solum de cogitatione congrua, sed absolute de cogitatione sufficiente eorum quæ ad Deum pertinent: tum quia statim addit: *Oblitus est enim manducare panem suum, et spoliatus vestimento fidei, etc., ut nullatenus bonæ voluntatis initium habere potuisset, nisi hoc, gratis Deo donante, sumpsisset*. Constat enim, secundum modum loquendi Sanctorum, bonam voluntatem simpliciter non dici, nec fieri, nisi per veram sanctitatem; et initium bonæ voluntatis idem esse quod initium salutis, quod supernaturale est, ut infra videbimus. Denique ita concludit: *Et ideo a justitia factus est alienus, qui sponte dominio est iniquitatis addictus*. De qua re latius in sequenti libro dictur sumus.

14. *Obstantia externe duo.* — Superest dicendum de alio modo difficultatis, provenientis ex causis extrinsece impediendis facultatem bene operandi, vel non removentibus causas, aut occasiones male operandi. Et in

his causis potest magna varietas cogitari, quæ ad duo capita revocatur, quæ sunt mundus et dæmon: tres enim numerari solent hostes animæ, ex quibus isti duo sunt; tertius vero est concupiscentia, quæ ad internas hominis vires pertinet: recte igitur omnia extrinseca impedimenta ad illa duo capita reducuntur. Sub mundo autem comprehenduntur et pravi homines, et mala eorum consilia, vel exempla, et cætera objecta sensibilia concupiscentiam excitantia. De hoc autem toto capite nihil est quod dicamus, nam ex illo præcise spectato, et secluso alio de infestatione dæmonis, nulla differentia potest inter statum puræ naturæ et lapsæ cum fundamento constitui. Nam in puris etiam naturalibus futuri essent pravi homines, eorumque prava consilia, et exempla. An vero in hoc statu major fuerit morum corruptio, majorve Dei ignoratio, quam futura in statu purorum naturalium, nullus potest, nisi divinando, affirmare. Quia nec revelatum est, nec probabili conjectura potest definiri, cum ostensum sit, in pura natura futuram esse tantam pronitatem ad malum, tantamque internam infirmitatem, quantam nunc in lapsa natura experimur.

15. *In quo superat lapsa puram naturam.*— Quin potius, si consideremus paternam traditionem quæ, in hoc statu naturæ lapsæ, melior et sapientior esse potuit quam in statu puræ naturæ, ex ea parte minor esse debuit cæcitas et corruptio in hoc statu naturæ lapsæ quam in pura natura. Nam in præsentis statu, Adam, etiam post peccatum, majorem habuit Dei et moralium virtutum cognitionem, quam si in puris naturalibus conditus fuisset, et ideo melius potuit filios instruere in Dei cognitione et moribus, quam si fuisset in pura natura conditus, etiamsi in illa nondum peccasset; ergo ex hac parte aliquod majus auxilium habuit natura humana, ut non tam facile depravaretur, quam habuisset in illo statu, in quo primus homo in puris naturalibus conderetur, et ab eo sic creato cæteri procrearentur. Quocirca, si, non obstante Adami instructione, atque etiam ejus vita honesta et justa post lapsum et poenitentiam, posterius facile declinaverunt, unusquisque in viam suam, et fere omnes excæcati sunt, multo facilius et generalius credendum est, id fuisse in pura natura eventurum. Ex hoc ergo capite, vel non est differentia, vel, si aliqua est, in natura pura esset major quaedam facilitas peccandi. Est autem valde notandum quod, si quæ major occasio vel facultas bene operandi ex hac parte inve-

niri potuit in hoc statu, non proveniat ex natura, sed ex reliquiis gratiæ, vel gratuitorum donorum, quæ post peccatum in natura lapsa relictæ fuere, ut fuit cognitio Dei et virtutum communicata Adamo, et memoria promissionum, et communicationum Dei, et prioris status, et præteriti lapsus, quæ in eo mansit, et vocatio ad poenitentiam et virtutem, quæ illi postea data est, et promissio Christi cum spe redemptionis ejus, quæ omnia per traditionem ad posteros dimanarunt. Et ita persistendo præcise in naturalibus nullum inter hos status discrimen in hac parte invenitur.

16. *Homo peccato torquentis dæmonis captivus factus.*— De altero vero capite, quod dæmonum impugnationem continet, unum est certum, nimirum, hominem per lapsum, præter amissionem gratiæ et justitiæ, peculiarem dæmonis servitutem contraxisse, et sub ejus captivitate et potestate speciali titulo redactum esse. Ita de Adamo definit Concilium Trident., sess. 6, cap. 5, dicens: *Cum morte incurrisse captivitatem sub ejus potestate, qui mortis habebat imperium, hoc est, diaboli.* Et de omnibus Adæ posteris ait, sess. 6, cap. 4: *Servierant peccato sub potestate diaboli, ac mortis.* Hoc autem intelligi potest de dæmone, vel ut tortore, vel ut tentatore, et sub utraque ratione est intelligendum; nam ita videtur esse a Concilio intellectum. Nam homo peccando factus est reus æternæ pœnæ, ac subinde sub jure dæmonis constitutus, ut, si in hac vita culpam non expiaverit, sub ejus potestate in æternum permaneat, et puniatur. Ex hoc autem præciso respectu non contraxit homo novum impedimentum ad bene operandum in hac vita, neque propensionem aliquam aut incentivum mali, quia reatus pœnæ neutrum ex his effectibus inducit. Neque etiam ad hoc refert, quod executor illius pœnæ futurus sit dæmon, ut per se constat.

17. *Aliud servitutis genus cum objectione.*— Præter hoc vero servitutis genus, fuit etiam homo obnoxius persecutioni et tentationibus dæmonis in hac vita. Nam, licet permissio tentandi hominem non sit dæmoni facta ratione peccati, antea enim illum tentavit, nihilominus quia illum tentando vicit, jus quoddam, vel potius licentiam obtinuit liberius tentandi illum, et homo in pœnam justam, quoad hoc, etiam potestati dæmonis traditus, seu permissus est. Atque ex hoc capite, verisimile est difficiliorem esse homini lapso bonam operationem, etiam moralem, et naturalis ordinis, quam si esset innocens, et in puris

naturalibus. Hæc autem comparatio, si attente res consideretur, neque cum sufficienti fundamento, neque cum debita proportionem fieri potest; quis enim dicere potest, si homo crearetur in puris naturalibus, an pugnaturus esset cum dæmone, vel dæmon permittendus esset illum tentare? Nam hoc providentiæ genus videtur esse superioris ordinis, et ad puram naturam non pertinere. Eademque ratione, incertum est, si in illo statu Deus illam pugnam permetteret, quale adjutorium proportionatum

daturus esset homini, non solum omnino liberaliter, sed etiam ex titulo naturalis providentiæ, creaturæ rationali in tali statu et discrimine constitutæ consentaneæ. Unde, proportionem servata, fortasse nulla est etiam in hoc differentia: si tamen aliqua est, illa magis est ex modo providentiæ pertinentis ad ordinem supernaturalem, et ad gratiam, et justitiam Dei in illo ordine operantis, quæ ex sola statuum differentia oritur, ideoque nihil ad præsentem disputationem conducit.

FINIS PROLEGOMENI QUARTI.

INDEX CAPITUM PROLEGOMENI QUINTI

DE VARIIS ERRORIBUS DIVINÆ GRATIÆ CONTRARIIS.

CAP. I. *De Judæorum errore circa veram Christi justitiam et gratiam.*

CAP. II. *De errore Pelagii contra divinam gratiam.*

CAP. III. *Circa dictum Pelagii errorem nonnulla dubia expendantur.*

CAP. IV. *An Pelagius non solum auxilii gratiæ, sed etiam generalis Dei concursus necessitatem ad humanas actiones negaverit?*

CAP. V. *Quæ fuerit sententia errorve Semipelagianorum, et qui ejus auctores, vel sectatores?*

CAP. VI. *Nonnullis dubitationibus propositis, Semipelagianus error amplius explicatur.*

CAP. VII. *De errore Lutheri et Calvinii et Sectatorum circa gratiam Dei et liberum arbitrium.*